

Karel Borský (Kurt Biheller)

Narodil se 13. května 1921 jako Kurt Biheller ve slezském Fryštátě (dnes součást Karviné) v rodině obchodníka Adolfa Bihellera. Přestože vyrůstal v mnohonárodnostním městě a většina slezských Židů inklinovala k německé kultuře, rodiče ho vychovávali v českém duchu. Nejdříve navštěvoval českou měšťanskou školu Aloise Jiráka ve Fryštátě, ve studiu pak pokračoval na českém gymnáziu v Orlové. Ve druhé polovině třicátých let se rodina přestěhovala do Moravské Ostravy, kde studoval opět na českém gymnáziu. Brzy po zřízení Protektorátu Čechy a Morava však musel kvůli židovskému původu ze školy odejít. V té době už byl jeho otec ve vazbě Gestapa. V říjnu 1939 byl Kurt zařazen do prvního ostravského transportu směřujícího do Niska nad Sanem. Téměř okamžitě po příjezdu na místo byl s dalšími vězni vyhnán k německo-sovětské demarkační linii, kterou ještě koncem října 1939 s menší skupinou vyhnanců překročil. Začátkem listopadu se dostali až do Lvova, kde se po několik měsíců živil všemožným způsobem. Žil tu však bez příslušných dokladů (povolení k pobytu na území SSSR), a proto byl dne 4. července 1940 zatčen příslušníky NKVD a následně odsouzen ke třem letům nápravně pracovních táborů. Deportován byl do tábora komplexu Volgolag (Vologostroj) v centrálním Rusku v Jaroslavské oblasti.⁶² Vězni pracovali na výstavbě jednotlivých částí Volžsko-donského kanálu. Sám skončil v táboře u obce Parsovo, zařazen byl do čtyř určené ke kácení dřeva. Odsud byl 21. října 1941 jako polský občan propuštěn. Místo do polské armády ale společně se svým přítelem z Ostravy Bruno Fingerm zamířili do Machačkaly⁶³. Zde několik měsíců pracoval v koželužně chemického závodu Promchimkombinat, než se dozvěděl o vzniku čs. vojenské jednotky v Buzuluk, k níž se rozhodl přihlásit. Odveden byl 29. června 1942. Prodělal celou anabázi československé vojenské jednotky v SSSR. Válku ukončil jako poručík-velitel dělostřelecké baterie 5. čs. dělostřeleckého pluku v SSSR. V jednotce působil mj. i jako brigádní fotograf. Během bojů byl několikrát vážně raněn. Ještě na frontě se oženil s příslušnicí jednotky Annou Graplovou. Po návratu domů zjistil, že dvaadvacet členů jeho rodiny (včetně otce, matky i mladšího bratra) bylo zavražděno v nacistických vyhlazovacích táborech. I po válce zůstal v československé armádě, v roce 1946 si změnil jméno na Karel Borský, což mu mj. usnadnilo přijetí do KSČ. V armádě zastával funkci osvětového důstojníka, na konci roku 1948 byl přeložen na velitelství 1. vojenského okruhu v Praze a zanedlouho převelen na ministerstvo národní obrany. Od října 1949 působil jako vojenský a letecký přidělenec v Budapešti. V souvislosti se zostřu-

62 Volgolag (Vologostroj) — správa tábora sídlila ve městě Rybinsk. Vězni zde pracovali převážně na stavbě jednotlivých vodních děl a dalších přidružených stavbách. BYSTROV, Vladimír: *Průvodce říší zla*. Academia, Praha 2006, s. 698—699.

63 Machačkala — hlavní město autonomní Dagestánské republiky v Ruské federaci.

jící se kampaní proti sionismu, iniciovanou KSČ začátkem padesátých let, byl však již v dubnu 1951 z této funkce odvolán a propuštěn z armády. Krátce pracoval ve stavebnictví, ale již 4. prosince 1951 byl zatčen pro podezření ze špionáže proti Maďarské lidově demokratické republice. Ve vyšetřovací vazbě strávil čtyři měsíce, než ho v dubnu 1952 pro nedostatek důkazů propustili. Následně působil u národního podniku Vodní stavby jako redaktor závodního časopisu a vedoucí kulturního oddělení na stavbě. V roce 1956 byl rehabilitován a povolán zpět do československé armády. Přidělen byl na oddělení bojové přípravy 30. stíhací a bombardovací letecké divize v Čáslavi. Jelikož ovládal několik jazyků, působil od března 1965 až do prosince 1966 jako vedoucí čs. delegace v Dozorčí komisi neutrálních států v Koreji. Po návratu do Československa pracoval v zahraničním oddělení Generálního štábu, od sedmdesátých let až do důchodu zastával méně významné funkce v armádě. Aktivně působil v řadách Českého svazu protifašistických bojovníků, po roce 1989 se stal místopředsedou obnovené Čs. obce legionářské. K tématu druhé světové války vydal několik publikací. V roce 2000 ho prezident Václav Havel povýšil do hodnosti brigádního generála ve výslužbě. Zemřel 9. srpna 2001 v Praze.⁶⁴

Kdy jste se dostali do Niska?

V říjnu 1939. Němci nás do tohoto naprosto neznámého městečka transportovali za strašných podmínek vlakem. Byli jsme nacpaní do vagonu, v němž se nedalo normálně dýchat, nebylo možné ani otevřít okna. Vůbec nám nedávali vodu, hygienické podmínky byly strašné, staří lidé takové cestování nemohli vydržet a omdlávali. Tehdy jsem poprvé na vlastní kůži zažil nacistický teror. Po příjezdu do Niska se nám z nádraží podařilo dostat do nejbližší vesnice. Situace se však zkomplikovala, protože ve vesnici byli ukrajinští nacionalisté, kteří přepadávali různé utečenecké skupiny a okrádali je. Nám toho ale moc sebrat nemohli, šli hlavně po penězích, a ty nikdo z nás neměl. Nakonec to dobře dopadlo, nechali nás být a my dorazili až k řece San.⁶⁵ Tam se nás ujal jeden místní hospodář, i tehdy existovali slušní lidé. Schoval nás do stodoly, což představovalo docela bezpečný úkryt. Ve vesnici hlídkovali řadoví němečtí vojáci, kteří však neměli nějaký velký zájem na pronásledování uprchlíků. Chodili v patrolách po vesnici, a kdyby se jim někdo dostal do rukou, bylo by jistě zle. Ale aby nějak systematicky prohledávat baráky nebo stodoly, to se jim nechtělo.

Kolik vás uprchlo?

Čtyři chlapi.

---

64 *Sbírka rozhovorů USC Shoah Foundation*, rozhovor s Karlem Borským (Kurtem Bihellerem) zaznamenala 9. března 1996 Eva Benešová.

65 Pravděpodobně nešlo o řeku San, ale jeden z jejích přítoků, nejspíše Tanew.

Fotografie Kurta Bihellera pořízená několik dnů před odjezdem do Niska, říjen 1939. USC Shoah Foundation

Jaký byl váš další plán?

Ten hospodář byl první, kdo nás upozornil, že za řekou jsou Sověti. Také nás varoval, ať si o nich neděláme iluze. Kdybychom přešli řeku a dostali se do rukou pohraniční stráže Rudé armády, prý nás nebudou vítat s otevřenou náručí, ale půjdeme pěkně před soud a pak do lágru. Což byly důležité informace. Zároveň nám vysvětlil, že nejlepší by bylo dostat se do Lvova nebo do nějakého většího města, kde bychom se ztratili. Měl naprostou pravdu. Ráno nás zavedl na místo, odkud jsme viděli řeku i sovětské stráže, střídaly se po dvou hodinách. Právě okamžik výměny stráží byl nejvhodnější k přechodu na druhý břeh. San nebyl moc hluboký, šlo jej přejít s vodou maximálně po pás.

Přechod tedy probíhal bez problémů?

Zajímavé je, že v té době jsme ještě potkávali dost lidí jako my, tedy utečence z transportů nebo z míst, kam je dovezli, ale nestihli ještě postavit odpovídající lágry. Eichmannovi žáci se zkrátka přepočítali, poněvadž pro takovou masu lidí nebyli schopni tak rychle vybudovat tábory s ostatními dráty. Někteří z uprchlíků zamířili přes San, kde se hned vydali Sovětům. Jak jsme se později dověděli, automaticky to pro ně znamenalo uvěznění a pak internaci. My jsme se ale podle instrukcí hospodáře raději vydali do Lvova. Život ve Lvově je kapitola sama pro

Kurt Biheller po zatčení NKVD. HDA SBU Kyjev

sebe, protože v tamní kavárně de la Paix⁶⁶ se scházeli čeští uprchlíci, většinou Židé, kteří utekli z protektorátu a hledali cestu, jak se dostat z Evropy. Ve městě byl zatím klid, našli jsme si tam práci.

Co to bylo za práci?

Zpočátku jsem byl zaměstnán ve mlýně, nosit padesátikilové pytle byla pěkná dřina. Nezvládal jsem to, proto jsem přešel do artělu. To bylo takové družstvo fotografů, kde jsem pracoval v laboratoři, ale ani tam se mi nelíbilo. Nakonec jsem se uchytil jako „chudožnik“ neboli malíř. „Ateliér“ jsem měl ve velké hospodě, jmenovala se Poljanka, kde jsem vyráběl různá hesla typu „Ať žije Stalin“, jindy jsem zas natíral lavice. Nebylo to špatné, v hospodě jsem byl u zdroje potravin a měl jsem tak dost jídla. To jsem navíc mohl nosit i svému kamarádovi Arnoštu Foltýnovi, dalšímu Ostravákovi, na kterého jsem ve Lvově narazil. Abyste si představili, jaké poměry tam tehdy panovaly, je nutné zmínit skutečnost, že Lvov měl okolo půl milionu obyvatel a další půl milion lidí tvořili emigranti, kteří se tam všelijak tísnil. Město mělo najednou jednou tolik obyvatel. Situace byla nesnesitelná. Sověti si s tím ale uměli velmi rychle poradit. Jedné noci přijela nákladní auta a emigranty, kteří tam různě žili po domech, začali odvážet.

66 Pasáž Café de la Paix — v letech 1939—1941 jedno z největších uprchlických středisek ve Lvově.

Jak věděli, kdo je uprchlík? Podle čeho takové lidi hledali?

Měli to dopředu připravené. NKVD byla v tomto ohledu dokonalá. Postupovali podle přesných seznamů, měly v nich i adresy. Obyčejně dole u vchodu zazvonili na zvonek, přišel domovník, kterého bez vysvětlování nemilosrdně odtlačili, a do baráku vnikli ozbrojení vojáci. Vtrhli do jednotlivých bytů a řvali: „Kde jsou cizinci?!“ Zadržené nekompromisně a bez otálení hnali ven. S Arnoštem Foltýnem jsme tehdy bydleli v podnájmu. Nedovolili nám vzít si s sebou nic jiného než osobní věci, tedy ručník a kartáček na zuby. Z bytu nás ale vyhnali slušně, bez bití a jiného násilí. Venku čekala nákladní auta, která nás odvezla do kasáren. Tam jsem viděl, že podobně jako já dopadla podstatná část mých kamarádů, přátel, spolužáků, kteří v té době byli ve Lvově. Ostatně stejný osud tehdy potkal i jiná města, například bývalý Stanislavov⁶⁷, kde se rovněž soustředili emigranti.

Co se s vámi dělo dál?

V kasárnách jsme strávili jednu nebo dvě noci. Potom nás jako dobytek naložili do dobytčáků a zamířili jsme neznámo kam. Nebavili se s námi, na dotazy, kam nás vezou, navíc bez jakéhokoliv soudu, bez čehokoliv, neodpovídali. Tímto způsobem jsme se dostali na různá místa. Vůbec netuším, podle jakého klíče nás rozdělovali. S kamarádem Foltýnem, který byl mimochodem vojákem předválečné československé armády, jsem se proto musel brzy rozloučit. Ze mě se stal budovalatel Volžsko-donského kanálu, což znamenalo převoz do Parsova v Ivanovské oblasti, kde byly dva lágry: Parsovo a Turgeněvo. Tam jsme pracovali na takzvaném lesopopalu, tedy kácení lesa. Mladí lidé tvrdou dřinu jakžtakž zvládali, ale krutě to odnesla starší generace. Vzpomínám si třeba na pana Langfeldera, který měl v Ostravě nedaleko nás papírnictví. Jako študák jsem k němu chodíval nakupovat sešity a tužky. Představte si, že tohoto starce poslali do lesa, aby pilou rozřezával poražené, šest až osm metrů dlouhé kmeny. Dělal to ještě se stejně starým ostravským kavárníkem. Moc dlouho, bohužel, nevydrželi, a oba umřeli. Podobně tam zahynulo hodně lidí. My mladí kluci jsme zkrátka měli větší šanci na přežití, a potom... český rozumek si vždycky najde nějakou schůdnější cestičku, aby si život ulehčil.

Můžete to „ulehčení“ nějak upřesnit?

Třeba šlo obejít pracovní normy. Před koncem každé směny takzvaný normař přebíral nařezaná prkna a dal na každé z nich razítko — prkno je převzato a podle kvality spadá do první či druhé kategorie. Jednoho rána, po příchodu do práce, jsme ale nějak zabavili strážného a jiní kluci šli k těm orazítkováným fošnám a kousek dřeva s razítkem uřízli. Obyčejně je totiž normaři označovali na konci. Pak ta prkna odnesli na místo, kde jsme pracovali, takže hned po ránu jsme měli

---

67 Stanislavov — dnes Ivano-Frankivsk, město na západní Ukrajině.

~~5799~~
УССР

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

10/10
Мельник

098522

Управление НКВД по Львовской области

ДЕЛО № 1044

По обвинению *Тюгелер*
Курт Адольфович

Начато .. "	19 г.	В	томах
Окончено .. "	19 г.	Том	№

После судебного рассмотрения и исполнения приговора в силу, настоящее дело подлежит немедленному возвращению в 1-й Специальный отдел УНКВД (гор. Львов). К делу должна быть приобщена копия приговора.

Основание: приказ НКВД. Инвентуры и НКЮ Союза ССР № 28сс от 5-го августа 1938 года.

Передача находящихся в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие отделы или органы НКВД, хотя бы временно, производится исключительно через 1-й Специальный отдел УНКВД.

Передача следственного дела оформляется постановлением, утвержденным начальником УНКВД или его заместителем.

098522
Арх. №

Сдано в архив.. "

Арх. №

~~6525~~
5154

Titulní strana vyšetrovacieho spisu vedeného na Kurta Bihellera. HDA SBU Kyjev

Форма № 2

№ 164700

Пол муж

Фамилия Бихеллер лкт. 1044

Имя Курт форм.

Отчество Александрович

Год рождения 1901 Место рождения Фришман. Селоговакис

Правая рука

1. Большой	2. Указательный	3. Средний	4. Безымянный	5. Мизинец
Линия 16	перегиба	8	перегиба	4

Левая рука

6. Большой	7. Указательный	8. Средний	9. Безымянный	10. Мизинец
Линия перегиба	4	2	1	

Контрольный оттиск

Левой рукой	Правой рукой

Карта заполнена 26. Августа 1940 г. В. А. Горьков. Толочевский до.
Волынского НКВД.
(подпись и в бланке органа НКВД)

Карту составил Ст. карьерщик Штанов А. К.
(должность и подпись)

Проверил _____
(должность и подпись)

Подпись зарегистрированного Бихеллер Курт Александрович

В карте должны быть четко заполнены:
 1) Фамилия, имя, отчество, установочные данные регистрируемого и его подпись. 2) Когда, где и в каком аппарате НКВД кем карта составлена и кем проверена. 3) В квадратиках каждый палец прокатать на своем месте полностью и ясно. 4) В контрольных отпечатках левой и правой руки сделать отпечатки 4-х пальцев каждой руки без большого.

Т. ил. Ворошилова.

По zatčení byly Kurtu Bihellerovi sejmuty otisky prstů. HDA SBU Kyjev

Protokol o lékařské prohlídce při přijetí do táborů Volgolagu (Vologstroje). Kurt Biheller byl shledán zdravým. HDA SBU Kyjev

v zásobě čtyři až pět prken, čímž jsme mohli plnit normu. To bylo nesmírně důležité, protože když jsme plnili normu, dostali jsme víc chleba, víc jídla.

Jak jste bydleli?

Bydleli jsme v barácích po sto i více lidech s minimálním hygienickým zařízením. Aby nám život „zpríjemnili“, tak před příchodem z práce do lágru hrávala venku kapela, což byl naprostý cynismus. Mezi muzikanty byli i naši známí hudebníci. Například Bedřich Scharf, který hrál v kavárně v Ostravě. Byl tam i Erich Trautman, anebo Toman, který později složil známou píseň Směr Praha⁶⁸. Byli to skutečně elitní muzikanti. Museli hrát i za krutého mrazu, někdy teplota klesala několik desítek stupňů pod nulu. Stáli před lágrem a hráli nám Strausse nebo jiné skladby, než nás spočítali a pustili do tábora.

Rozlišovali vás v táboře jako Židy? Hlásil jste se k židovství?

Řekl bych, že ne. Podstatná část vězňů byli bývalí polští důstojníci. Nás Židů byla menšina a nějak jsme se mezi ostatními ztratili. Občas jsme od některých ruských vězňů sice slyšeli: „Eto jevrej“ — „To je Žid“, ale nevyznávalo to antisemitsky. Jako Židé jsme drželi pohromadě, znali jsme se a vzájemně si pomáhali. Taky tam byli starší Židé, a když někdo zemřel, mohli mu poskytnout takové to poslední židovské rituální rozloučení. Na druhou stranu mnoho lidí zemřelo a bylo pochováno bez těchto náležitostí. My jsme měli v podstatě štěstí, že většina vězňů byli Poláci, protože polská vláda nakonec docílila vyhlášení amnestie pro své vězněné občany.⁶⁹

68 Píseň Směr Praha — složil ji Ervín Toman, po smrti Víta Nejedlého velitel Armádního uměleckého souboru 1. čs. armádního sboru v SSSR. Úspěšná vojenská píseň se stala prototypem pozdější produkce nejen bojových, ale i poválečných budovatelských písní.

69 Viz úvod, s. 16 (Andersova armáda).

СССР
 Главная Комиссарият Внутренних Дел
 ○
 Строительство
 гидротехнических
 устьев на р. Волге

Рыбинск—Углич
ВОЛГОСТРОЙ

ТДЕЛ _____
 22 - X 1948

№ 164700
 Адрес: г. Рыбинск—Переборы
 „ВОЛГОСТРОЙ“

Интер. _____
 Вх. № _____ от _____ 19 г. получения _____ 19 г.
 На № _____ от _____ 19 г.
 (При отсылках сослаться на №, число и дату)

Копия

У Д О С Т О В Е Р Е Н И Е.

Пред'явитель сего гр-н Бигеллер
Курт Адольфович
 родился 1921 года в г. Фриштит
Чехословакия

На основании решения Государственного Комитета
 Оборона от 3 января 1948 года освобожден из заклю-
 чения, как чехословацкий гр-н, имеет право ободно-
 го проживания на территории СССР, за исключением
 пограничных районов, запретных зон, местностей об-
 явленных на военном положении и режимных городо-
 в I и II категории.

Гр-н Бигеллер Курт Адольфович
 направляется к избранному им месту жительства в
г. Мачака-Кала Дашай АССР

Удостоверение действительно на три месяца и
 подлежит обмену на паспорт.
 Изданоное удостоверение подписью и печатью.

ПОМ. НАЧ. ВОЛГОГРАДСКОГО
 КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

ЗАМ. НАЧ. СУРЗ ВОЛГОГРАДА

(КЕММЕР),

(КЕЛЛЕР),

Бигеллер

Propustka Kurta Bihellera z Volgostroje. Za miesto ďalšieho pobytu mu bylo určeno město Machackala. HDA SBU Kyjev

Rotný Kurt Biheller je vyznamenáván gen. Janem Kratochvílem Československým válečným křížem 1939, Jefremov 1944. USC Shoah Foundation

Jakou to mělo souvislost s vámi?

Naše štěstí spočívalo v tom, že nás Židů bylo málo a naši vězňové neoplývali dobrými zeměpisnými či jazykovými znalostmi. Když proto dělali registraci, klidně si nás spletli s Poláky. My je v tom samozřejmě nechali a byli taky propuštěni. Lágr byl v podstatě rozpuštěn. Poláci šli do armády a my si mohli vybrat další pobyt mimo města první kategorie. To znamenalo velkoměsta, významná kulturní města a podobně. Ještě v táboře jsem našel jednoho kamaráda z Ostravy, krejčího Bruna Fingera. V lágru se mu dařilo docela dobře, poněvadž opravoval vězeňskou výstroj a velitelům šil evropské obleky. Dost mi pomáhal, hlavně s jídlem, vždycky přinesl nějaký chleba navíc nebo cibuli, což byl jediný zdroj vitamínů. Takže s tím Fingerem jsme si vybrali Machačkalu, hlavní město Dagestánské sovětské socialistické republiky.

Vystavili vám při propuštění nějaké doklady?

Dostali jsme propouštěcí doklady z lágru. Tedy že se smíme pohybovat pouze tam a tam. Když jsme ale dorazili do Machačkaly, co osud nechtěl, s Fingerem jsme se omylem rozešli. Lépe řečeno jsme se jeden druhému ztratili na nádraží. Mně bylo osmnáct let a ocitl jsem se bez znalosti tamního jazyka sám v cizím městě plném minaretů, okolo moře. Ze zoufalství mě jako první napadlo, že se půjdu utopit. Nakonec jsem zamířil do restaurace, kde jsem si dal čaj. Po životě

v lágru a ve starých hadrech jsem vypadal jako vychrtlý žebrák, nikdo si mě proto nevšímal. Až najednou ke mně přišlo velice hezké děvče, zřejmě studentka, seděla opodál s nějakou společností a baštili ryby. V Machačkale bylo ryb plno. No a ta holka přinesla na talířku dvě housky, kus ryby a povídá: „Mladý muži, jezte, vy jistě máte hlad.“ Mě to tak hluboce dojalo, že mě opět napadlo, že se půjdu utopit. Jenže u moře jsem se setkal s jedním dagestánským Židem. Ten mi poradil, abych šel na milici, přihlásil se tam a požádal o práci. Prý mi práci určité dají, práce je dost. Takže jsem zamířil na milici, kde jsem narazil na kapitána ve vyleštěných holínkách. Když jsem mu řekl, že jsem původem z Československa a že jsem byl v lágru, viditelně znervózňel.

Měl jste přece propustku...

Jenže jemu celá ta historie nějak neseseděla. Pořád zkoumal moje dokumenty, vyptával se, ale nakonec to přece jen dobře dopadlo. Dal mi doporučení do závodu se strašně komplikovaným jménem: Narkomprochimkombinat. Musím ale uznat, že mě na milici nechali přespat v jakési polocele a dali mi i najíst. Druhý den jsem přišel na vrátnici toho závodu a řekl, že chci k řediteli. Vrátný na to povýšeně odpověděl, kvůli čemu zrovna ty potřebuješ k řediteli... Když jsem mu ale ukázal „bumážku“ od milice, okamžitě změkkl a osobně mě k řediteli odvedl. Z toho se naštěstí vyklubal velmi slušný člověk.

Na jaké pozici jste tam pracoval?

První práce zrovna moc příjemná nebyla, zpracovávali jsme ovčí a kozí kůže, což pro mladého študáka z Ostravy byla naprostá novinka. Ale naučil jsem se to, a navíc jsem se tam seznámil s celou řadou Židů. Jednak emigrantů z Polska, ale i místních, kteří podle fyziognomie patřili k nějaké odnoži Tatarů. Nosívali kožichy a beranice, v létě kožichem ven, v zimě kožichem dovnitř, a velmi často mě zvali k sobě do rodin. Dokonce tam měli svou synagogu, jenže byla zavřená. Náboženství vlastně udržovali ilegálně. Právě v Machačkale jsem se v roce 1942 dozvěděl, že na hranici kazachstánské stepi a úpatí Uralu se formuje československá vojenská jednotka.

Přihlásil jste se tedy jako Čechoslovák?

Tak jednoduché to zas nebylo. Neměl jsem totiž žádné konkrétní doklady o tom, že jsem občan Československa. Zase mi nevěřili a různě se vyptávali. Z vojenského úřadu si pamatuju takovou absurdní scénku. Válka mezi Němci a Sověty už byla v plném proudu a náčelník vojenské správy se mě proto zeptal, že když se nemůžu prokázat československou státní příslušností, jestli bych nechtěl jít bojovat do Rudé armády... Odpověděl jsem, že proti nacistickému Německu půjdu bojovat s kýmkoliv a kamkoliv. On pokýval hlavou a po té předchozí nedůvěře a vyslýchání prohlásil: „Dobře. V tom případě můžete jít bojovat i do té vaší československé armády.“

Karel Borský při natáčení rozhovoru, Praha 1996. USC Shoah Foundation

Jaké bylo v Machačkale rozloučení? Přeci jenom jste tam už měl řadu přátel...

Rozloučení bylo neuvěřitelné. K lodi, která plula do Astrachaně⁷⁰, se přišel rozloučit skoro celý závod. Jistě, měl jsem tam hodně přátel. Na druhou stranu jsem ale věděl, že jako cizinec a propuštěnec z lágru jsem pod neustálou kontrolou. Takže jsem si vlastně oddechl, když jsem byl na lodi. Nakonec jsem se ale dočkal jednoho z nešťastnějších okamžiků ve svém životě. Bylo to v Buzuluk, kde jsem poprvé po dlouhých letech uviděl na nádraží vlát československý prapor jako symbol naší samostatnosti, jako symbol toho, že pořád existuje náš stát, náš národ. Proto jsem byl hrdý, že se stávám vojákem československé armády. K velkému překvapení jsem tam taky našel podstatnou část svých přátel, s nimiž jsem sdílel po zániku Československa stejný osud. Od nich jsem se dověděl, že ve Lvově nás paradoxně zachránilo, že nás NKVD odvezla z města do lágrů. Ti kluci, kteří tehdy při tom zátahu nebyli zrovna doma a spali někde u přátel nebo u děvčete, ve Lvově zůstali. Jenže se jim to stalo osudným. Když do Lvova přišli Němci, všechny je postříleli.

---

70 Astrachaň — město na jihu evropské části Ruské federace poblíž Kaspického moře.